

ELS DERIVATS ROMÀNICS DE PARÈRE I SÌMILARE EN CATALÀ ANTIC: CONFLUÈNCIA SINONÍMICA I SINTÀCTICA*

Joan-Rafael RAMOS
Universitat de València

1. INTRODUCCIÓ

L'anàlisi dels derivats romànics de PARÈRE (*parer, aparer, parèixer, aparèixer*) i SÌMILARE (*semblar, ressemblar, assemblar*) en català no és nova. De fet, al costat de l'aportació bàsica del DCVB (s. v. *parer, semblar*) i del DECat (s. v. *parer, semblar*), recentment s'han dut a terme estudis diacrònics ben interessants que han aportat dades sobre les seues variants formals i sobre els canvis semàntics que han afavorit la seua sinonímia (Antolí 2012; Ramos 2013; Antolí 2017; Ramos, 2018). Aquestes aportacions han fet descripcions sobre els seus usos sintàctics i han posat de manifest que l'extensió de cada verb és diferent a l'actual.

Tot i que s'ha avançat molt en el tema que ens ocupa, considerem que encara hi ha aspectes importants que cal abordar i que justifiquen noves investigacions com la que ara presentem:

1) En primer lloc, un dels aspectes que convé tractar és quin grau de sinonímia hi havia entre *parer* i *semblar*, incloent-hi les variants verbals formals que entren en joc. En aquest punt, considerem important revisar l'aportació d'Antolí (2017), que suggereix que no hi havia una sinonímia completa entre aquests dos verbs en tot el període medieval. De fet, indica que, entre els segles XIII i XIV, *semblar* no conflueix amb *parer* quan aporta un matís semàntic d'inferència, si no és en casos en què hi haja una influència occitana o francesa. Notem que aquesta tesi implica que aquest matís no s'hauria desenvolupat en zones de parla catalana allunyades d'aquesta àrea d'influència.

2) En segon lloc, per a Antolí (2017: 53), el verb *semblar* té un ús molt important en obres septentrionals (i en traduccions franceses) dels segles XIII i del XIV, però molt limitat en la resta de les obres d'aquest període. Aquest contrast, d'acord amb aquest autor,

* Aquest estudi forma part del projecte d'investigació *Continuación de la Gramática del catalán moderno (1600-1833)*, finançat pel Ministerio d'Economia i Competitivitat, referència FFI2015-69694-P.

desapareix en els segles xv i xvi, com a conseqüència de la «desoccitanització del català escrit». Però, ¿realment es va homogeneïtzar l'ús de *semblar* en aquest segon període? Una anàlisi més àmplia de textos de diferent procedència geogràfica ens permetrà aclarir el dubte i ens indicarà si no seria més adequat parlar de preferència geosinònimica i no d'occitanització.

3) En tercer lloc, un dels aspectes més rellevants que està pendent d'estudi és contrastar quantitativament la freqüència d'ús de les parelles sinònimiques en català medieval en les diferents construccions sintàctiques en què poden aparèixer. De fet, si bé els estudis de Ramos (2013; 2018) i d'Antolí (2017) aporten informació quantitativa dels verbs, aquesta informació se centra específicament en *parer* o en *semblar*, sense entrar en detall en la descripció ni en la quantificació de les alternances sinònimiques. Això provoca que els comentaris sobre la preferència d'un dels verbs es basen més en percepcions generals que no en una investigació contrastiva sistemàtica.

Per intentar donar resposta a totes aquestes qüestions plantejades, basarem la nostra investigació en l'anàlisi completa de tots els textos que conté el *Corpus Textual Informatitzat del Català Antic (CICA)*, en el període històric del segle XIII al segle XVI.¹ El nostre estudi es dividirà en tres apartats bàsics: en primer lloc, delimitarem els valors semàntics bàsics que adquireixen els verbs estudiats en la llengua antiga i mostrarem les construccions sintàctiques en què alternen. En segon lloc, realitzarem una anàlisi quantitativa a partir de les construccions sintàctiques en què conflueixen, fet que ens permetrà traçar la vitalitat en l'ús escrit de cada opció verbal. I en tercer lloc, contrastem els resultats obtinguts amb el panorama romànic i la distribució geogràfica actual, i en traiem conclusions.

2. DESCRIPCIÓ SEMÀNTICA I SINTÀCTICA DELS VERBS

Les formes etimològiques *PARÈRE* i *SÌMILARE* en la seua evolució romànica han donat lloc en català antic a una variació formal que ha fet possible la consolidació de significats etimològics, però també un augment de la polisèmia o un intent d'evitar-la a través de recursos com la prefixació. En català antic, podem trobar variants formals associades a *PARÈRE*, com *parer* (i *paréixer*) i *aparer* (i *aparéixer*), i unes altres vinculades a *SÌMILARE*, com *semblar*, *ressemblar* i *assemblar*. Totes aquestes variants sovint assumeixen els mateixos sentits i poden ser seleccionades en les mateixes estructures sintàctiques (Ramos 2013; 2018).

Però, abans de mostrar les estructures sintàctiques en què poden alternar aquests dos grups de verbs en la llengua antiga, és convenient descriure quins són els valors (polisèmia) que han assumit en català:²

1. El volum de paraules en català del corpus *CICA* és d'uns set milions i mig.
2. Per a una anàlisi més aprofundida de l'evolució semàntica d'aquests verbs, cf. Antolí (2012; 2017).

1) Les variants formals derivades de PARÈRE han adquirit al llarg de la història del català diversos significats:

a) ‘Arribar a mostrar-se a la vista’ és el sentit etimològic, i és propi d’estructures sintàctiques predicatives intransitives (ex. *Avui no ha aparegut el sol*). Apareix amb les variants formals següents: *parer* (*paréixer*) i *aparer* (*aparéixer*).

b) ‘Ésser en aparença’, conegut com a valor modal o evidencial, el qual és fruit d’una subjectivització del sentit anterior, i està associat a una inferència o a l’expressió d’una opinió. Sintàcticament es manifesta en construccions impersonals (ex: *Pareix que té fam*) i atributives (ex: *Aquell xic pareix intel·ligent*). Es documenta amb les variants formals següents: *parer* (*paréixer*) i *aparer* (*aparéixer*).³

c) El sentit anterior obri el pas també, encara que de manera molt limitada, al significat de ‘ser semblant a’; per la qual cosa el verb pot ser seleccionat en construccions intransitives com ara *El teu fill (es) pareix a sa mare*. Només s’atesta amb *parer* (*paréixer*).

2) Les variants formals derivades de SÌMILARE adquireixen els valors semàntics següents:

a) ‘Ser semblant a’ és el sentit etimològic, que dona lloc a estructures sintàctiques predicatives intransitives: *El teu fill (se) sembla a sa mare*. Es documenta amb les variants *semblar(-se)*, *ressemblar* i *assemblar-se*. Els dos primers verbs poden tenir també un ús sintàctic transitiu (*El teu fill ressembla sa mare*).⁴

b) El sentit de ‘ésser en aparença’ es deriva de l’anterior a través de la subjectivització de la comparança, que dona lloc a l’expressió de valoracions (opinions) i a la manifestació d’inferències. Aquest sentit modal és usual en estructures impersonals (*Sembla que té fam*) i atributives (*Aquell xic sembla intel·ligent*). Ara bé, les formes verbals que es poden seleccionar són *semblar* i *ressemblar* per a les atributives; i únicament *semblar* per a les impersonals.

Per tant, a grans trets, podem dir que els verbs estudiats poden presentar sinonímia quan tenen un sentit modal i, de manera esporàdica, quan es dona el valor de ‘ser semblant a’. Tot seguit confrontem com es manifesta aquesta convergència amb valors en la possibilitat de ser seleccionats en les mateixes estructures sintàctiques.

3. No s’han de confondre les construccions impersonals amb *parer* o *aparer* que tenen un sentit modal (ex: «Par que vosaltres siau majors que·ls nostres déus», *Sermons Sant Vicent IV*, 172, 18) amb les construccions presentacionals d’aquests mateixos verbs que tenen un sentit resultatiu (‘resultar, ésser manifest, constatar’), pròxim a l’etimologia (ex: «E axí apar que Eva fon dada a Adam per companyona», *Ordinacions com los reys e reynas d’Aragó se consagren e-s coronen*, 266, 22). Mentre que, en el primer cas, hi ha casos d’alternança amb *semblar*, en el segon cas això no es produeix. Per tant, aquests darrers casos no formen part de l’anàlisi quantitativa que tot seguit drem a terme. D’altra banda, quan alguna construcció amb *parer* i variants presenta ambigüïtat en la interpretació en un sentit o en l’altre, per raons metodològiques, no es tindrà en compte en l’anàlisi quantitativa.

4. Per a una informació detallada de la distribució dels verbs *semblar(-se)*, *ressemblar* i *assemblar-se*, veg. Ramos (2018). Les variants formals *ressemblar* i *assemblar* han desenvolupat altres sentits que no conflueixen amb *semblar* i que, per tant, no es valoraran en la nostra anàlisi. Es tracta del valor de ‘imitar o emular’ de *ressemblar*, i del sentit de ‘fer semblant a’ d’*assemblar*.

2.1. LES CONSTRUCCIONS IMPERSONALS

L'alternança dels verbs *parer* (*aparer*, *parèixer* i *aparèixer*) i *semblar* en les construccions impersonals es pot trobar en els textos en català del segle XIII al XVI de totes les àrees geogràfiques. Aquesta alternança afecta tant els usos en què no hi ha un datiu explícit (1a, 2a) com aquells en què sí que n'hi ha un (1b, 2b). L'argument oracional que selecciona pot ser una oració subordinada amb un verb finit (1a-b, 2a-b) o amb un verb no finit (1c, 2c).⁵

(1) a. E nós dixem a-N Rabaça: «¿Havets neguna ley qui tenga prou a nós e a vós?», e él respòs: «Seyor, no *par* que y tenga pro ley ni dret» (*Llibre dels Fets del rei en Jaume*, fol. 18v, 16, CAT, xiva)

b. et *par* a nós que seria difícil cosa que per les persones estranyes o per les privades per special o singular guany tan gran dapnatge se·n pogués ensequir al [sic] sotsmeses del senyor rey (*Manual de Consells de la ciutat de València 2*, 359, 2, VAL, xiva)

c. Que vosaltres, que deuríeu animar als altres teniu vergonya de lamentar-vos e mostrau renunciar a la art de cavalleria e ésser vençuts sens fer resistència neguna. La vostra natura me *apar* ésser unida ab antich àbit de plor e de poch ànimo (*Tirant lo Blanch*, 589, 20, VAL, xv b)

(2) a. Car diu Salamó que qui perdone a son fiyl les vergues de castigament, que mal li fa, e no *sembla* que li vuyla bé (*Llibre dels Fets del rei en Jaume*, fol. 1r, 23, CAT, xiva)

b. E així senyor *sembla* a nós que vós cerquetz que nós nos reemam a vós perquè us clamam mercé que vós d'aytal rahó no·ns assegets (*Pergamins, processos i cartes reials 5*, doc. 170, 26, VAL, xiva)

c. yo·t prech, si aquell ést lo qual moltes veguadas en altra part me *semble* haver vist, que per aquell amor que a la comuna pàtria deus (*Corbatxo*, 18, 10, C, xiv b)

La confrontació dels exemples de (1) i (2) posen de manifest que els dos verbs podien alternar en les construccions impersonals. Però recordem que un dels aspectes que havíem plantejat més amunt (cf. § 1), en ressenyar l'aportació d'Antolí (2017: 47-48), era si el sentit d'inferència del *semblar* era exclusiu dels textos septentrionals o occitanitzats, com suggereix aquest autor, o també podia ser compartit per la resta del català. Notem que l'exemple de (2a), amb un valor d'inferència, fa evident que no era exclusiu de textos "occitanitzats".⁶ A més, aquest sentit també podem trobar-lo, encara que siga com

5. La referència que acompanya els exemples s'ha d'interpretar de la manera següent, seguint el corpus *CICA*: en primer lloc, hi apareix l'obra a la qual pertany; seguida, segons el cas, del número de la pàgina, la carta, el foli o el document; a continuació, la xifra representa la línia; després, la procedència geogràfica: VAL (valencià), C (català central), SEP (català septentrional), N (nord-occidental), BAL (balear), CAT (procedència imprecisa: català). Finalment, indiquem el segle al qual pertany, amb una indicació de la primera meitat (a) o de la segona meitat (b) de segle.

6. El mateix autor també posa de manifest que el *Llibre dels Fets* inclou exemples de *semblar* amb sentit d'inferència; fet que s'aparta de la seua hipòtesi occitanitzant (cf. més avall § 3.3).

una alternativa estilística menys freqüent, en textos valencians del segle XIV, com (3a). I és documentat també ja en textos medievals primerencs (segle XIII) en castellà antic (3b).

(3) a. A la primera, senior, no deim res per ço com toqua interès privat, del qual, com ja dixem, no·ns havem curat ne·ns curam. Ne aytampoch curariem de la segona si no, com sia dat càrrech a qui no l'ha, *semblaria* per callar que axí fos (*Epistolari de la València Medieval I-4*, carta 33, 18, VAL, XIVb)

b. Ca derecho es que aquel que non quiso defender su gente nin su tierra nin la ondra que le dexaron sus antecessores, non quiso defender derecho, es que aya la penna d'esta Ley, ca *semeja* que non uiene d'aquella linage & es omne sin pro (Anònim, *Fuero Juzgo*, 1250-1260, paràg. 23, fol. 82v, corpus *CORDE*)

Per tant, cal revisar la hipòtesi d'una polisèmia més avançada del verb *semblar* en l'àmbit gal·loromànic, i per extensió en el català septentrional, basada en el valor d'inferència. De fet, si una llengua com el castellà podia tenir aquest valor, és de sentit comú, tal com confirmen també els exemples adduïts, que també era viable en els primers segles en tot el territori de la llengua catalana.

2.2. LES CONSTRUCCIONS ATRIBUTIVES

En aquesta classe d'estructures sintàctiques, hi podem trobar també alternances al llarg de tota l'Edat mitjana entre *parer* (i *aparer*, *paréixer*, *aparéixer*) i *semblar* (i *ressemblar*). Aquestes alternances es produeixen en els diferents territoris de la llengua, i impliquen tant les estructures atributives sense datiu (4a, 5a), com les que duen datiu (4b, 5b).

(4) a. E, soptosament, él víu gran compaya de demonis qui venien e servien a ·I· qui *paria* lur senior; lo qual senior sehia al mig d'aquel loc (*Diàlegs [St. Gregori]*, fol. 39r, 5, SEP, XIVA)

b. e aquels que·ls ciutadans s'acorden ne·ls *parega* bons ne covinentz (*Costums de Tortosa*, 17, 20, N, XIIIb)

(5) a. E al pendre qu·él féu, el féu fer enjúria e acatament del dit en Pedro, arremeté un bastó tornegat, quaix que *semblava* mànech de [e]xada, al dit en Pedro (*Clams i crims a la València medieval 2*, 227, 19, VAL, XIVA)

b. E tenguen per bé que exíssem d'aquí e tenguéssim talayes, de lunny, si venien o si no. E nós dixem-los que açò no·ns *semblava* bo (*Llibre dels Fets del rei en Jaume*, fol. 163v, 11, CAT, XIVA)

2.3. LES CONSTRUCCIONS INTRANSITIVES AMB EL VALOR DE 'SEMBLANT A'

L'expressió del sentit de 'semblant a' apareix en tot el català majoritàriament en estructures intransitives formades pel verb *semblar(-se)* (i *ressemblar*, *assemblar(-se)*) (6),

encara que esporàdicament també pot aparéixer en construccions transitives (en el cas de *semblar* i *ressemblar*) (7). De manera purament testimonial, aquest verb, en els usos intransitius, pot alternar amb *parer(-se)* (i *paréixer-se*). Aquesta alternança, l'hem documentada en textos d'origen geogràfic divers (8).

(6) a. e lo voler de Déu e de hom *se semblen* en bonea, granea, e enaxí de totes les virtuts de Déu e les propietats que a hom són donades per reebra influència de les virtuts de Déu (*Llibre de Meravelles IV*, 80, 25, BAL, xivb)

b. E regnà set anys e sis mesos. E *semblà* molt en algunes coses per ell fetes impertinentment al rey Vitisa (*Cròniques d'Espanya*, 224, 11, C, xvia)

c. Diuen que *m sembla* a mi, y a mi *m par* que no, en res sinó en ser colorat y molt ros (*Epistolaris d'Hipòlita Roís de Liori i d'Estefania de Requesens 2*, carta 118, 23, VAL, xvia)

(7) e adoncs la bona dona concebé desig de pobretat, per ço que fos semblant a nostra Dona en pobretat, pus que la volia *semblar* en pietat (*Llibre de Sancta Maria*, 308, 34, BAL, xivb)

(8) a. li fo semblant que él anch no vaés fambre *se par* de bautat (*Questa del sant grasal*, fol. 54vb, 3, BAL, xivb)

b. marvell-me que *m repregues*, perquè la tua fi més *par* a les mies obres que no a tes paraules (*Obres catalanes de Moner*, 141, 6, C, xvia)

c. aní a Dénia y paguí les torres del Palmar y la de l'Arenal Viu la iglésia major. És bona; sots invocació de Nostra Senyora. Y viu lo castell: és bo. *Pareix-se* tant quant ab lo de Paníscola (*Biografia [Català de Valeriola]*, 159, 22, VAL, xvib)

2.4. CONSTRUCCIONS SINTÀCTIQUES ESPECÍFIQUES DERIVADES DELS VALORS MODALS

L'alternança sinonímica vista en la llengua antiga en les construccions impersonals i atributives consolida els verbs estudiats com a modalitzadors del discurs. Aquesta consolidació permet desenvolupar unes altres estructures sintàctiques, més o menys gramaticalitzades, on poden alternar *parer* (*aparer*, *paréixer* o *aparéixer*) i *semblar*.

Aquest és el cas de les construccions representades a (9-10). Aquestes estructures, emparentades amb les impersonals, es caracteritzen pel fet que, com a argument verbal, no actua una oració subordinada, sinó un pronom interrogatiu. Apareixen sempre amb un datiu, i es remet a un sintagma preposicional encapçalat per la preposició *de*, que actua com un adjunt oracional amb possibilitat de pronominalització mitjançant el pronom *en*. Amb aquesta disposició sintàctica, la lectura modalitzadora dels nostres verbs fa un pas més, de manera que adquireixen el sentit de 'opinar o pensar'.⁷

7. En Ramos (2018) es fa veure que aquestes estructures enllacen amb construccions contemporànies en què el pronom *en* ha acabat lexicalitzant-se al verb, com ara amb *saber-ne*, *dir-ne* o *pensar-ne*, que duen un adjunt oracional o perifèric (cf. IEC 2016: 705).

(9) a. Ara las te tengués sobra la cara e que yo ·t digués: què ·t *par* de l'ascampador foradat?, crech yo que diries: sie donat a foch ý a sanch tal empremta (*Corbatxo*, 56, 28, C, xivb)

b. E doncs —dix ell—, què te ·n *par*? (*Lo Somni*, 106, 14, C, xva, OR)

c. E així, veges què te ·n *par* (*Curial*, 123, 34, VAL, xva)

(10) a. E romanguem nós ab la regina e dixem-li què li ·n *semblava* (*Llibre dels Fets del rei en Jaume*, fol. 119v, 10, CAT, xiva)

b. No avets oït quine descreensa à dita, ni com desonra Déu? Què vos en *sembla*? (*Les edats i l'epístola de Jesucrist*, fol. 247b, 6, SEP, xivb)

c. E dels hòmens —diguí jo—, què te ·n *sembla*? (*Lo Somni*, 232, 6, C, xva)

Unes altres estructures ja plenament consolidades en tot el català en la llengua antiga són les de (11-12): *segons (que)/en la manera que/en lo que/al que/com* + (datiu) + Verb. Aquestes, en aquest cas relacionades amb les construccions atributives, actuen en el discurs com a marcadors d'una opinió:

(11) a. Segons que a mi *par*, P[ere], en aquel loc deu hom soferir los malvatz ajustatz, ún són trobatz alscons bons qui sien aydatz (*Diàlegs [St. Gregori]*, fol. 21r, 10, SEP, xiva)

b. Lo batle voll li fasau una letra al dit menor per dita siza. Vós matex, senyor, feu-la en la manera vos *par* (*Manual de consells de Gandia a la fi del segle xv I*, 354, 24, VAL, xvb)

(12) a. Car de mort él no à encare paor, sagon que a mi *semble*, mas no us dich yo gens qu'él no pogués ben languir axí com està are (*Questa del sant grasal*, fol. 120vb, 13, BAL, xivb)

b. E tempraràs-lo en la manera que ·t *semblarà* e fes bulla fort (*Libre de coch*, 96, 30, C, xvia)

Finalment, els verbs estudiats poden alternar en estructures en què el verb assumeix un grau més de subjectivització, de manera que el sentit del verb, sense necessitat d'un atribut, passa del sentit d'opinió al de preferència ('preferir, convenir, paréixer bé'). Amb aquest valor, el verb sempre va acompanyat d'un datiu (13-14):

(13) a. Si vós hic volets jaquir dormir na Domengina jo us ho gairé, e hauré vers ella e vers vós aquell sguard que ·m *parrà* (*El cavaller i l'alcavota*, 161, 25, C, xva)

b. puixau e us sia lícit, per auctoritat de les presents, agradar, abilitar e embosar en la dita bossa de mà mijana aquells notaris e altres hòmens que us *parrà* (*Lletres reials a la ciutat de Girona (1293-1515) II-6*, Carta 622, 36, C, xvb)

(14) a. e no volem que ·ns responats aquí, mas que tornets là e que hajats vostre acort ab los veyl e ab aquels que us *semblarà* (*Llibre dels Fets del rei en Jaume*, fol. 135v, 18, CAT, xiva)

b. e ela dix que, si a nós *semblava*, que preséssem aquel pleyt (*Llibre dels Fets del rei en Jaume*, f. 119b, 10, CAT, *xlva*)

3. ANÀLISI QUANTITATIVA CONTRASTIVA

Hem analitzat les possibilitats d'alternança dels verbs estudiats en les diferents estructures sintàctiques associades als principals valors semàntics. Ara és el moment d'estudiar quin és el percentatge d'ús en cada cas. Per a dur a terme aquesta anàlisi, convé fer unes quantes consideracions metodològiques.

En primer lloc, cal advertir que en la quantificació, d'acord amb les possibilitats de selecció sintàctica descrites en l'apartat anterior, agrupem, d'una banda, els usos de *semblar* i de les seues variants formals (*ressemblar* i *assemblar*); i, d'una altra, tots els usos de *parer* amb les variants apuntades (*paréixer*, *ap(p)arer* i *aparéixer*).

En segon lloc, realitzarem un contrast d'usos a partir de la quantitat total de casos detectats (freqüència absoluta), que plasmarem en les taules que il·lustren els resultats en percentatges contrastius d'ús. Per evitar que aquests percentatges puguen interpretar-se esbiaixadament, ja que l'extensió diferent de les obres estudiades pot ser un element distorsionador dels resultats, hi afegirem la freqüència relativa.⁸

A l'hora d'il·lustrar els resultats distingirem diferents variables. D'una banda, tenim les variables lingüístiques, que, seguint la descripció de l'apartat anterior, són:

- 1) *Imp.* (impersonals), que representen els exemples anteriors (1-2).
- 2) *Atrib.* (atributives), que corresponen als exemples del tipus (4-5).
- 3) *Intr.* (Intransitives), que són mostres de casos de (6-8).⁹
- 4) *Esp. 1*, les estructures específiques representades a (9-10).
- 5) *Esp. 2*, les estructures específiques exemplificades a (11-12).
- 6) *Esp. 3*, les estructures específiques il·lustrades a (13-14).

D'una altra banda, proposem variables de tipus cronològic. La cronologia, tenint en compte les característiques del corpus CICA, la presentem dividida en franges de primera meitat de segle (marcada amb el símbol de *a*) i segona meitat de segle (marcada amb el símbol de *b*), amb l'única excepció del segle XIII, on no fem aquesta divisió.

3.1. RESULTATS GLOBALS

En aquesta primera presentació de les dades, no tindrem en compte la variació geogràfica de les obres, aspecte que serà abordat de manera més específica més avall.

8. La freqüència relativa és el resultat de multiplicar la freqüència absoluta per cent i de dividir-ho pel total d'ocurrències (el nombre total de mots en català) que té una obra.

9. Els usos transitius amb *semblar* i *resemblar* (7), equivalents als intransitius (6), també s'inclouren en aquest apartat.

Partint, doncs, de totes aquestes variables apuntades, les dades obtingudes són les que il·lustren els quadres 1 i 2.¹⁰

Quadre 1 (segles XIII-XIV)

Segle	Imp.	Atrib.	Intr.	Esp.1	Esp.2	Esp.3
XIII						
<i>Semblar</i>	20 50 % 0,0024 %	22 40,7 % 0,0027 %	8 100 % 0,0009 %	0	0	0
<i>Parer</i>	20 50 % 0,0024 %	32 59,3 % 0,0039 %	0	0	0	0
XIVA						
<i>Semblar</i>	62 51,7 % 0,0075 %	30 44,8 % 0,0036 %	6 100 % 0,0007 %	2 100 % 0,0002 %	1 20 % 0,0001 %	6 85,7 % 0,0007 %
<i>Parer</i>	58 48,3 % 0,0071 %	37 55,2 % 0,0045 %	0	0	4 80 % 0,0004 %	1 14,3 % 0,0001 %
XIVB						
<i>Semblar</i>	39 13,5 % 0,0031 %	91 42 % 0,0073 %	38 97,4 % 0,0030 %	1 25 % 0,00008 %	4 57,1 % 0,0003 %	0
<i>Parer</i>	250 86,5 % 0,0201 %	126 58 % 0,0101 %	1 2,6 % 0,00008 %	3 75 % 0,0002 %	3 42,9 % 0,0002 %	4 100 % 0,0003 %

10. Els resultats s'han de llegir de la manera següent: la primera xifra correspon a la freqüència absoluta (nombre total de casos trobats), la segona al percentatge corresponent en relació amb l'altre verb, i la tercera xifra a la freqüència relativa (el percentatge que li correspon tenint en compte l'extensió d'una obra, o en aquest cas concret tenint en compte el volum de mots del conjunt de les obres incloses en el corpus *CICA* en aquest període). La quantitat d'ocurrències (o mots) en català que contenen aquests períodes temporals és la següent: segle XIII, 800.034; segle XIVA, 816.880; segle XIVB, 1.240.874; segle XVA, 1.375.654; segle XVB, 1.640.453; segle XVIa, 661.209; segle XVIb, 809.291. Convé advertir que l'obra del *Curial*, a diferència del corpus *CICA*, la incloem dins del període de la primera meitat del segle XV i serà tractada en l'anàlisi de § 3.2 com a pertanyent a l'àrea valenciana (cf. Soler 2017; Veny 2017; i les referències que hi apareixen).

Quadre 2 (segles xv-xvi)

Segle	Imp.	Atrib.	Intr.	Esp.1	Esp.2	Esp.3
xva						
<i>Semblar</i>	62 12,2 % 0,0045 %	49 20,8 % 0,0035 %	20 100 % 0,0014 %	2 10 % 0,0001 %	3 15 % 0,0002 %	0
<i>Parer</i>	448 87,8 % 0,0325 %	187 79,2 % 0,0135 %	0	18 90 % 0,0013 %	17 85 % 0,0012 %	5 100 % 0,0003 %
xvb						
<i>Semblar</i>	51 12,1 % 0,0031 %	39 14,6 % 0,0023 %	37 100 % 0,0022 %	0	1 11,1 % 0,00006 %	1 8,3 % 0,00006 %
<i>Parer</i>	347 87,2 % 0,0211 %	228 85,4 % 0,0138 %	0	7 100 % 0,0004 %	8 88,9 % 0,0004 %	11 91,7 % 0,0006 %
xvia						
<i>Semblar</i>	9 2 % 0,0013 %	11 9,6 % 0,0016 %	15 93,8 % 0,0022 %	0	1 7,7 % 0,0001 %	0
<i>Parer</i>	449 98 % 0,0679 %	104 90,4 % 0,0157 %	1 6,2 % 0,0001 %	1 100 % 0,0001 %	12 92,3 % 0,0018 %	11 100 % 0,0016 %
xvib						
<i>Semblar</i>	0	5 3,1 % 0,0006 %	3 75 % 0,0003 %	0	0	0
<i>Parer</i>	251 100 % 0,0310 %	155 96,9 % 0,0191 %	1 25 % 0,0001 %	0	7 100 % 0,0008 %	31 100 % 0,0038 %

Els resultats que contenen els quadres 1 i 2 posen de manifest, en general, que els dos verbs alternen en tot el període estudiat. Però la freqüència d'ús varia segons el tipus de construcció i el període analitzat. El verb *semblar* predomina de manera absoluta en les construccions en què adquireix el sentit de 'ser semblant a' (*Intr.*). El verb *parer*, en aquest cas, té un ús merament testimonial (3 casos, en tot el corpus). Per contra, *parer* sol

ser l'opció preferent en la resta de les construccions estudiades en tots els períodes. No obstant això, criden l'atenció les alternances més ajustades entre els verbs (o amb resultats lleugerament superiors de *semblar*) que es produeixen fonamentalment en les construccions impersonals del segle XIII i, en especial, de la primera meitat del XIV.

Aquests resultats, vistos en conjunt i valorats en termes de freqüència absoluta, poden despistar l'investigador. Però l'aplicació de la freqüència relativa fa veure que, en el cas del segle XIII, l'ús de *semblar* (0,0024 %) en les impersonals és inferior a la de períodes com el segle XIVb (0,0031 %), xva (0,0045 %) i xvb (0,0031 %), en què predomina en termes absoluts (i relatius) i de manera molt significativa *parer* sobre *semblar*.

Amb tot, en les construccions impersonals, en el conjunt dels textos del corpus CICA inclosos en el segle XIVa, les dades, tant les de freqüència absoluta com les de freqüència relativa (0,0075 %), posen de manifest que l'ús del verb *semblar* és lleugerament superior a *parer*. A més, aquests resultats també destaquen sobre la resta dels períodes estudiats.

Aquestes dades inicials de caràcter global ens porten a plantejar-nos les qüestions següents:

a) ¿És que en català antic l'ús de *semblar* i de *parer* és més ajustat en els primers segles (XIII-XIVa) que en els segles posteriors (XIVb-XVI), en què predomina *parer*?

b) ¿La tendència a utilitzar més un verb que un altre podria tenir alguna cosa a veure amb la procedència geogràfica dels textos?

3.2. RESULTATS SEGONS LA PROCEDÈNCIA GEOGRÀFICA

Pel que fa a la primera qüestió, Antolí (2017), en el corpus triat per a la seua investigació, ja advertia que en documents dels primers segles l'ús de *semblar* era molt més generós en unes obres que en unes altres. De fet, obres com *Vides de Sants Rosselloneses*, en el segle XIII, o els *Diàlegs de Sant Gregori* i el *Llibre dels Fets*, en el XIVa, aporten la majoria dels exemples de *semblar*. Però, al mateix temps, també convé advertir que aquestes obres, a diferència de les altres incloses en el corpus CICA, recorren abundantment a expressar una opinió o a fer una valoració amb estructures sintàctiques com les que estem estudiant, cosa que fan esporàdicament les altres obres dels segles XIII i XIVa. Per tant, entenem que l'anàlisi conjunta de les obres en els períodes XIII i XIVa pot provocar una interpretació esbiaixada a causa de la inclusió d'obres singulars.

Per superar aquest problema metodològic, considerem que és oportú realitzar una aproximació a les dades des d'una altra perspectiva, la geogràfica. Aquesta nova orientació ens permetrà determinar, abans de res, si hem d'atribuir fonamentalment la major vitalitat de *semblar* a l'occitanització, com defensava Antolí (2017); o si més aviat la possible influència occitana no és més que un factor que reforça diferències geosinòniques ja existents en el català medieval. Per raons d'espai, les dades sobre variació geogràfica, les mostrem seleccionant només unes quantes obres del corpus representatives de diferents períodes.

Primerament, en el quadre 3, mostrem una selecció d'obres (originals o traduccions) procedents del català septentrional.

Quadre 3. Obres de procedència septentrional

Obra	Imp.	Atrib.	Intr.	Esp.1	Esp.2	Esp.3
<i>Vides de Sants Rosselloneses (xiii) Semblar</i>	14 77,8 % 0,0086 %	10 71,4 % 0,0061 %	6 100 % 0,0036 %	0	0	0
<i>Parer</i>	4 22,2 % 0,0024 %	4 28,6 % 0,0024 %	0	0	0	0
<i>Diàlegs de Sant Gregori (xiv a) Semblar</i>	9 42,9 % 0,0125 %	5 23,8 % 0,0069 %	0	0	0	0
<i>Parer</i>	12 57,1 % 0,0167 %	16 76,2 % 0,0223 %	0	0	1 100 % 0,0013 %	0
<i>Cànon d'Avicenna (xiv b) Semblar</i>	12 63,2 % 0,0093 %	55 93,2 % 0,0429 %	13 100 % 0,0101 %	0	3 100 % 0,0023 %	0
<i>Parer</i>	7 36,8 % 0,0054 %	4 6,8 % 0,0031 %	0	0	0	0
<i>Viatges de Marco Polo (xiv b) Semblar</i>	1 100 % 0,0035 %	5 71,4 % 0,0179 %	0	0	0	0
<i>Parer</i>	0	2 28,6 % 0,0071 %	0	0	0	0

(Continua)

Quadre 3. Obres de procedència septentrional (*continuació*)

Obra	Imp.	Atrib.	Intr.	Esp.1	Esp.2	Esp.3
<i>Viatge de Ramon de Perellós al Purgatori</i> (xvb)						
<i>Semblar</i>	15 88,2 % 0,1213 %	4 80 % 0,0323 %	0	0	1 50 % 0,0080 %	0
<i>Parer</i>	2 11,8 % 0,0161 %	1 20 % 0,0080 %	0	0	1 50 % 0,0080 %	0

Les *Vides de Sants Rosselloneses* i el *Viatge de Ramon Perellós al Purgatori* són obres originals catalanes; i els *Diàlegs de Sant Gregori*, el *Cànon d'Avicenna* i els *Viatges de Marco Polo* són traduccions: del llatí, les dues primeres; i del francès, la segona. En tots els casos, la procedència de l'autor del text en català és de la zona del català septentrional. L'anàlisi d'aquestes obres ens indica que tant el verb *semblar* com el verb *parer* alternen en les construccions bàsiques (impersonals i atributives); però, en els diferents períodes cronològics, es pot observar, en general, una freqüència relativa elevada de l'ús de *semblar* (cf. amb els resultats procedents d'altres zones geogràfiques que observarem més avall). A més, en la majoria de les obres, es pot constatar una freqüència absoluta superior de *semblar* sobre *parer*. Fixem-nos també que aquesta tendència no és exclusiva dels períodes inicials (XIII-XIVa), sinó que es manté també en els períodes posteriors (XIVb-XV).¹¹

Però, què passa en la resta del català? Si ens detenim, en primer lloc, en una selecció de textos del nord-occidental (quadre 4), del balear (quadre 5) i del valencià (quadre 6), les tendències que podem observar són distintes a les del català septentrional.

En línies generals, tal com indiquen les freqüències relatives, en les diferents èpoques representades, l'ús del verb *semblar* en les construccions impersonals i atributives dels textos nord-occidentals, balears i valencians és molt inferior al del verb *parer*. Per tant, hi ha un predomini clar del verb *parer*, només maquillat, amb un increment significatiu d'usos de *semblar*, en l'expressiva obra poètica d'Ausiàs March (amb freqüències relatives de 0,0179 % i 0,0230 %).

11. L'únic text del català septentrional del segle XVI que conté el corpus CICA són les *Il·lustracions dels comtats del Rosselló*. Convé advertir que en aquest text breu (29.943 paraules) es prefereixen les solucions predominants en el català general: *semblar*, per als usos intransitius (1 cas); i *parer*, per als impersonals (3 casos) i per als atributius (1 cas).

Quadre 4. Obres de procedència nord-occidental

Obra	Imp.	Atrib.	Intr.	Esp.1	Esp.2	Esp.3
<i>Costums de Tortosa (xiiib)</i> <i>Semblar</i>	0	3 23,1 % 0,0018 %	2 100 % 0,0012 %	0		0
<i>Parer</i>	12 100 % 0,0072 %	10 76,9 % 0,0060 %	0	1 100 % 0,0006 %		0
<i>Sermons S.Vicent (xva)</i> <i>Semblar</i>	4 8,7 % 0,0025 %	3 37,5 % 0,0019 %	3 100 % 0,0019 %	0	1 100 % 0,0006 %	0
<i>Parer</i>	42 91,3 % 0,0269 %	5 62,5 % 0,0032 %	0	5 100 % 0,0032 %	0	0
<i>Processos de crims de Lleida (xva, b)</i> <i>Semblar</i>	1 33,3 % 0,0158 %	0	0	0	0	0
<i>Parer</i>	2 66,7 % 0,0317 %	0	0	0	0	0
<i>Llibre de processos de crims de Lleida (xviia, b)</i> <i>Semblar</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Parer</i>	19 100 % 0,0776 %	0	0	0	0	0

Quadre 5. Obres de procedència balear

Obra	Imp.	Atrib.	Intr.	Esp.1	Esp.2	Esp.3
<i>Llibre de Meravelles</i> (xivb) <i>Semblar</i>	0	1 5,9 % 0,0005 %	6 100 % 0,0035 %	0	0	0
<i>Parer</i>	15 100 % 0,0089 %	16 94,1 % 0,0095 %	0	0	0	0
<i>Doctrina pueril 1</i> (xivb) <i>Semblar</i>	0	1 25 % 0,0018 %	0	0	0	0
<i>Parer</i>	1 100 % 0,0018 %	3 75 % 0,0054 %	0	0	0	0
<i>Un llibre reial mallorquí del segle XIV</i> (xivb) <i>Semblar</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Parer</i>	11 100 % 0,0292 %	1 100 % 0,0026 %	0	0	1 100 % 0,0026 %	0
<i>Llibre de l'orde de cavalleria</i> (xivb) <i>Semblar</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Parer</i>	1 100 % 0,0071 %	0	0	0	0	0
<i>Memorial de la guerra contra el turc</i> (xvii a, b) <i>Semblar</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Parer</i>	0	0	0	0	1 100 % 0,0005 %	0

Quadre 6. Obres de procedència valenciana

Obra	Imp.	Atrib.	Intr.	Esp.1	Esp.2	Esp.3
<i>Epistolari de la València medieval (xvb)</i> <i>Semblar</i>	2 8,3 % 0,0047 %	0	0	0	0	0
<i>Parer</i>	22 91,7 % 0,0527 %	7 100 % 0,0167 %	0	0	2 100 % 0,0047 %	0
<i>Curial (xva)</i> <i>Semblar</i>	5 9,1 % 0,0036 %	6 22,2 % 0,0043 %	1 100 % 0,0007 %	0	0	0
<i>Parer</i>	50 90,9 % 0,0366 %	21 77,8 % 0,0153 %	0	5 100 % 0,0036 %	2 100 % 0,0014 %	0
<i>Tirant (xvb)</i> <i>Semblar</i>	1 0,9 % 0,0002 %	6 11,3 % 0,0014 %	0	0	0	0
<i>Parer</i>	108 99,1 % 0,0258 %	47 88,7 % 0,0112 %	0	4 100 % 0,0009 %	5 100 % 0,0011 %	0
<i>Poesia A.March (xvb)</i> <i>Semblar</i>	14 41,2 % 0,0179 %	18 36,7 % 0,0230 %	8 100 % 0,0102 %	0	0	0
<i>Parer</i>	20 58,8 % 0,0255 %	31 63,3 % 0,0396 %	0	1 100 % 0,0012 %	0	1 100 % 0,0012 %
<i>Epistolari de Requesens (xvía)</i> <i>Semblar</i>	0	2 3,1 % 0,0012 %	8 100 % 0,0050 %	0	0	0
<i>Parer</i>	232 100 % 0,1474 %	62 96,9 % 0,0394 %	0	0	7 100 % 0,0044 %	7 100 % 0,0044 %

Pel que fa a la selecció d'obres representatives del català central, el quadre 7 ens permet observar que el panorama en textos d'aquesta àrea no és gaire diferent del que hem vist amb les obres nord-occidentals, balears i valencianes. Ara bé, convé advertir que hi ha mostres, encara que desiguals, d'un increment d'usos de *semblar* en les construccions impersonals i atributives. Aquest augment és significatiu en obres del segle xv com l'*Epistolari de Ferran I d'Antequera* (amb freqüències relatives de 0,0102 %) i el *Memorial del pecador remut* (amb freqüències relatives de 0,0367 % i 0,0165 %), encara que en totes les èpoques l'ús de *semblar* és sempre inferior al seu sinònim *parer*.

Quadre 7. Obres de procedència del català central

Obra	Imp.	Atrib.	Intr.	Esp.1	Esp.2	Esp.3
<i>Lo Somni</i> (xva)						
<i>Semblar</i>	2 15,4 % 0,0059 %	1 16,6 % 0,0029 %	2 100 % 0,0059 %	1 25 % 0,0029 %	0	0
<i>Parer</i>	11 84,6 % 0,0324 %	5 83,3 % 0,0147 %	0	3 75 % 0,0088 %	0	0
<i>Epist. de Ferran I d'Antequera</i> (xva)						
<i>Semblar</i>	12 17,9 % 0,0102 %	4 30,8 % 0,0034 %	0	0	2 25 % 0,0017 %	0
<i>Parer</i>	55 82,1 % 0,0470 %	9 69,2 % 0,0077 %	0	0	6 75 % 0,0051 %	0
<i>Memorial del pecador remut</i> (xva)						
<i>Semblar</i>	20 44,4 % 0,0367 %	9 36 % 0,0165 %	1 100 % 0,0018 %	0	1 33,3 % 0,0018 %	0
<i>Parer</i>	25 55,6 % 0,0459 %	16 64 % 0,0294 %	0	0	2 66,6 % 0,0036 %	0

(Continua)

Quadre 7. Obres de procedència del català central (*continuació*)

Obra	Imp.	Atrib.	Intr.	Esp.1	Esp.2	Esp.3
<i>Dietari o Llibre de Jornades</i> (xvb) <i>Semblar</i>	2 40 % 0,0020 %	0	0	0	0	0
<i>Parer</i>	3 60 % 0,0030 %	3 100 % 0,0030 %	0	0	0	0
<i>Dietari de Frederic Despalau</i> (xvib) <i>Semblar</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Parer</i>	29 100 % 0,0900 %	15 100 % 0,0465 %	0	0	0	0

Els resultats dialectals, per tant, ens posen de manifest que els verbs *parer* i *semblar* alternen en tots els territoris de la llengua catalana del segle XIII al XVI. Ara bé, mentre que en català nord-occidental, en balear i en valencià hi ha un predomini molt clar en la selecció de *parer*, en els textos d'autors procedents de la zona del català septentrional l'opció que sol predominar és la del verb *semblar*. En el cas dels textos situats en la zona del català central, també predomina el verb *parer*, però hi ha indicis en obres del segle XV d'un augment d'usos de *semblar*.

La interpretació d'aquest increment en el segle XV dels usos de *semblar* en algunes obres del territori del català central es podria deure a un descens de la isoglossa de *semblar* procedent de la part contigua septentrional.

3.3. ALGUNS TEXTOS A PART

En els apartats anteriors, hem advertit que el verb *parer* i les seues variants formals són la solució preferent en bona part del català antic en les construccions estudiades, tret de les intransitives. També hem constatat que, en tot el període medieval, la vitalitat del verb *semblar* va associada a textos de l'àrea catalana septentrional, i en el XV, de manera desigual, a textos del català central. Però, què passava quan un autor no septentrional havia de traduir un text estranger (francès o italià)?

Si partim del fet que, en català, hi ha l'opció d'elegir entre *parer* i *semblar*, per mimetisme podia mantenir perfectament solucions del text d'origen. Aquest pensem que és el cas de la traducció del francès al català de la *Questa del Sant Grasal* feta pel mallorquí Guillem Rexach. Aquest traductor, com il·lustra el quadre 8, s'aparta de les solucions

medievals pròpies del balear i s'acosta als usos que serien més propis d'un autor del català septentrional.¹²

Quadre 8

Obra	Imp.	Atrib.	Intr.	Esp.1	Esp.2	Esp.3
<i>Questa del Sant Grasal</i> (xivb)						
Semblar	15 71,4 % 0,0149 %	13 61,9 % 0,0129 %	3 75 % 0,0029 %	0	1 100 % 0,0009 %	0
Parer	6 28,6 % 0,0059 %	8 38,1 % 0,0079 %	1 25 % 0,0009 %	0	0	0

Amb tot, aquesta no és la solució en altres traduccions medievals no septentrionals. De fet, tenim exemples d'altres traduccions catalanes dels segle xv, com les italianes del *Decameró* i de *Quesits i perquens*, atribuïdes a traductors vinculats al català central, en què la distribució dels verbs estudiats és similar a la del català general de l'època, tal com il·lustra el quadre 9.

Quadre 9

Obra	Imp.	Atrib.	Intr.	Esp.1	Esp.2	Esp.3
<i>Decameró 1part</i> (xva)						
Semblar	9 5,6 % 0,0064 %	4 5,3 % 0,0028 %	2 100 % 0,0014 %	1 20 % 0,0007 %	0	0
Parer	153 94,4 % 0,1096 %	72 94,7 % 0,0515 %	0	4 80 % 0,0028 %	2 100 % 0,0014 %	0
<i>Quesits i perquens</i> (xvb)						
Semblar	0	0	26 100 % 0,0316 %	0	0	0
Parer	20 100 % 0,0243 %	26 100 % 0,316 %	0	0	0	0

12. Antolí (2017: 46) acaba alguns fragments de l'obra catalana i de la francesa, i posa de manifest aquesta confluència.

Una altra obra, ara original, que crida l'atenció de l'investigador per l'elevat nombre d'usos de *semblar* és el *Llibre dels Fets*. La confrontació dels resultats d'aquesta obra amb una altra obra historiogràfica medieval important, com és la *Crònica* de Ramon Muntaner, posa de manifest una preferència distinta en la selecció verbal (Quadre 10).

Quadre 10

Obra	Imp.	Atrib.	Intr.	Esp.1	Esp.2	Esp.3
<i>Llibre dels fets</i> (xiva) <i>Semblar</i>	49 84,5 % 0,0350 %	18 78,3 % 0,0128 %	1 100 % 0,0007 %	2 100 % 0,0014 %	0	4 100 % 0,0028 %
<i>Parer</i>	9 15,5 % 0,0064 %	5 21,7 % 0,0035 %	0	0	0	0
<i>Crònica de Muntaner</i> (xivb) <i>Semblar</i>	0	1 4,2 % 0,0004 %	0	0	0	0
<i>Parer</i>	59 100 % 0,0266 %	23 95,8 % 0,0103 %	0	1 100 % 0,0004 %	0	0

Les diferències entre les dues obres no serien significatives si l'autoria del *Llibre dels Fets* s'assignara a la zona del català septentrional. De fet, això entraria dins de les tendències que hem observat. Però el fet que sovint els estudiosos del lèxic d'aquesta obra hagen fet palesa la presència d'aragonesismes i ho hagen relacionat amb la joventut del rei Jaume I en terres frontereres entre Catalunya i Aragó, frena la connexió directa d'aquesta obra amb la zona del català septentrional. Amb tot, també convé advertir que les terres aragoneses coneixien un mot afí a *semblar*, *semellar*, al costat de les solucions amb *parecer* i *aparecer*.¹³ Però la forma *semellar* no es documenta en l'obra de Jaume I,

13. Vet ací una mostra testimonial extreta del *CORDE* de l'alternança d'aquests verbs en textos d'autoria aragonesa: *E si por aventura la manera aquesta no era agradable al Rey de Castiella no parece que deva mucho porfiar* (Anònim, *Embajada de los Reyes de Aragón al de Castilla*, 1334); *Et a mi parece que de todas las cosas de que he parlado dellos somos nos otros habundantes et auemos otras speranças mayores* (Johan Ferréndez d'Heredia, *Traducción de Tucídides*, any 1384-1396); *El casamiento de la filla mayor nol semella que se deua fer porque seria gran desonor de la sua casa que el diesse al fillo bort del Rey de Castiella sa filla mayor* (Anònim, *Embajada de Pedro IV a los Jurados de Zaragoza*, any 1348); *Aquellas oras la companya de la caualleria es a los enemigos terrible o fea quando es assi allegada et spesa que en ren no semella que sea departida o crebada* (Johan Ferréndez d'Heredia, *Libro de autoridades*, any 1376-1396).

si bé no devia ser desconeguda en el català medieval de la zona nord-occidental fronterera, tal com suggereix l'exemple següent dels *Sermons* de Sant Vicent (15):¹⁴

(15) E per ço, pus que som fills de tan gran senyor, *semellem* que·u siam. E per ço no jugar a taules ne a degun joch de daus, ne a nayps, car per ço hun doctor, parlant als cristians, diu axí: «Agnosce, o christiane, dignitatem tuam, et...» (*Sermons de Sant Vicent IV*, 242, 31, N, xvva)

Per tant, una vegada més, les característiques lingüístiques del *Llibre dels Fets* posen de manifest que aquesta obra es nodreix d'una llengua molt transversal, coincidint en el punt que ens ocupa especialment amb les solucions preferides pels escriptors de la zona septentrional.¹⁵

4. USOS ROMÀNICS I DISTRIBUCIÓ DIALECTAL EN CATALÀ ACTUAL

L'anàlisi semàntica i sintàctica que hem dut a terme mostra clarament que els verbs estudiats podien alternar sinonímicament. Ara bé, si en els entorns atributius i impersonals aquestes alternances eren habituals, en canvi, amb el valor intransitiu ('ser semblant a'), el verb general era *semblar* (amb les seues variants), amb alguna vacil·lació esporàdica amb *parer* (i les seues variants). Aquest joc d'alternances tampoc no era estrany en la resta de l'àmbit romànic. De fet, els seus cognats verbals encara es manifesten actualment de manera sinonímica en gran part de la Romània. Vegem a grans trets quin és el panorama actual:

a) En castellà: la llengua actual ha generalitzat l'ús de *parecer* en els contextos sintàctics impersonals i atributius, i *parecerse* en els intransitius. En totes aquestes construccions, la forma *semejar* ha esdevingut una solució restringida a usos literaris o dialectals. També de manera molt restrictiva, en les construccions intransitives pot alternar amb *asemejar* (o *semblar*).¹⁶

b) En portugués i en gallec: també hi ha una generalització de la solució *parecer* en els entorns impersonals i atributius i *parecer-se* en els intransitius; encara que, secundàriament, pot alternar en les tres construccions amb *semelhar(-se)* (o *assemelhar(-se)*).¹⁷

c) En romanés: els usos impersonals i atributius han consolidat la forma *a se părea* (o *a părea*), i han reservat *a semăna* per a la expressar la similitud en les intransitives.¹⁸

14. Vegeu més avall la nota 24, on s'indica que l'ús de *semellar* amb el valor intransitiu encara es pot documentar oralment en el català nord-occidental fronterer més septentrional.

15. Per a una aproximació al debat sobre la filiació dialectal o el caràcter transversal del *Llibre dels Fets*, veg. els treballs que apareixen en Hauf (2012).

16. Veg. DCECH (IV, s. v. *parecer*), DCECH (V, s. v. *semejar*), DRAE (s. v. *parecer*, *semejar*, *asemejar*, *semblar*).

17. Veg. Porto Editora (2012: s. v. *parecer*, *semelhar*, *assemellar*), DRAG (s. v. *parecer*, *semellar*, *assemellar*), DELP (IV, s. v. *parecer*, *semelhar*).

18. Veg. DECat (VII, s. v. *semblar*), DEX (s. v. *părea*, *semăna*), Lamuela (2006: 89, 152).

d) En sard: la solució és similar a la distribució del romanés. Els usos impersonals i atributius seleccionen *pàrrere* (logodorés, o *parair*, en engandínés) i *assemizàre* (o *assimizàre*) per a expressar les intransitives.¹⁹

e) En italià: predomina la solució *sembrare* en les estructures impersonals i atributives, però en convivència amb la solució *parere*. La solució preferida per a l'expressió de la similitud és *somigliare* (o *assomigliare*).²⁰

f) En francès: les construccions impersonals i atributives seleccionen preferentment *sembler*, però pot alternar amb *paraître*. L'expressió de la similitud en les intransitives actualment és amb *ressembler*.²¹

g) En occità: la solució més estesa en les impersonals i atributives és per mitjà de *sembler*, si bé coexisteixen secundàriament les solucions derivades de *PARÈRE* (*parèisser*, *parèsher*, *pàrer*). En el cas de la similitud la solució general és *sembler* (o *se semblar*).²²

Pel que fa al català actual, si la nostra atenció se centrara exclusivament en la llengua estàndard, arribaríem a la conclusió que el verb *semblar* és el verb propi de les estructures impersonals i de les atributives; i la forma *assemblar-se*, la solució per als usos intransitius (cf. Ramos 2018). Però la realitat dialectal de la llengua catalana és diferent.²³

En els cas de les construccions impersonals i atributives, tot i les fluctuacions que provoca la pressió de l'estandardització, sobretot en les generacions de parlants més joves, podem destacar el comportament de l'àrea del català occidental (nord-occidental, tortosí i valencià), zona en què el verb *paréixer* és clarament predominant, si no l'únic col·loquialment. En l'àrea dialectal oriental, hi ha el cas de l'alguerés, que té com a ús exclusiu el verb *paréixer*, i el del balear, on aquest mateix verb predomina sobre *semblar*. Quant al català septentrional (rossellonés), *paréixer* encara es manté com una opció secundària. Per contra, en el cas del català central, el verb hegemònic és *semblar*.

Pel que fa a les construccions intransitives, la variant formal *assemblar-se* predomina en català central, i pot tenir usos en la zona rossellonesa, en nord-occidental i en balear. Però, en aquestes darreres zones, també es conserva la forma tradicional *semblar* (o *semblar-se*), solucions que són majoritàries en tortosí i en valencià.²⁴ En el cas del valencià, podem trobar també usos esporàdics de *paréixer-se*. Pel que fa a l'alguerés, la interferència del sard ha facilitat l'ús de la solució *assimitjar*.

19. Veg. Jones (1993: 114-118, 123), *DRAS* (s. v. *pàrrere*, *assemizàre*).

20. Veg. *GDLI* (XII, s. v. *parere*), *GDLI* (XIII, s. v. *sembrare*), *VLI* (s. v. *parere*, *sembrare*, *somigliare*), Devoto / Oli (2008: *parere*, *sembrare*, *somigliare*).

21. Veg. Rey (1992: s. v. *paraître*, *sembler*), Robert (1977: s. v. *paraître*, *ressembler*).

22. Veg. Alibèrt (1976: 285), Coromines (1991: 610, 695), Lo Congrès (s. v. *parèisser*, *sembler*).

23. Veg. *DCVB* (s. v. *paréixer*, *semblar*), *DECat* (VI, s. v. *paréixer*), *DECat* (VII, s. v. *semblar*), Sanna (1988: s. v. *paréixer*, *assimitjar*), *DAlg* (s. v. *paréixer*, *assimitjar*), Verdaguer (2002: s. v. *paréixer*, *semblar*), Corbera (2003), Veny / Massanell (2015: 253, 330).

24. A la part septentrional de la Franja d'Aragó també hi ha la variant *semellar*, aplicada fonamentalment al sentit intransitiu (*DCVB*: s. v. *semellar*; i comunicació personal de Ramon Sistac, 8/03/2018).

Feta aquesta aproximació al panorama romànic i a la distribució dialectal actual, podem dir que el comportament del català al llarg de la història presenta molts punts de coincidència amb les tendències romàniques. De fet, en les construccions impersonals i atributives, les alternances sinonímiques vistes en català antic entre les formes derivades de PARÈRE i de SÌMILARE continuen sent ben presents en llengües com l'italià, l'occità i el francès, si bé amb una inversió de les preferències: els cognats de *semblar* predominen sobre els de *paréixer*. Per contra, els derivats de PARÈRE, majoritaris en català antic i ben presents en bona part dels dialectes catalans actuals, són les solucions que han triomfat en sard, en romanés, en portugués (i en gallec) i en castellà.

Però el comportament actual del català central, amb un arraonament dels verbs associats a *paréixer* i amb una preeminència pel verb *semblar*, a banda de contrastar amb la llengua medieval, ha provocat canvis en la percepció que el parlant té de la solució sinònima amb *paréixer*.²⁵ En arribar al segle xx, sobretot a partir de la proposta lèxica de Pompeu Fabra en el *DGLC*, es tria com a forma primària de la llengua escrita el verb *semblar*, i com a secundària *paréixer*. Això comportarà entre els escriptors una tendència a discriminar la solució de *paréixer* no sols en la zona central, on sovint ha acabat percebent-se com una solució pròxima al castellà, sinó també en la resta del català, gràcies a l'estandardització contemporània de la llengua.

En el cas de les construccions intransitives, hem indicat que les llengües romàniques, llevat del castellà i del portugués (i gallec), prefereixen totes un cognat de *semblar*. Aquesta mateixa solució és la preferida en tot el català antic, període en què *semblar* alterna amb *ressemblar*, i hi ha un ús encara esporàdic de *semblar-se* i *assemblar-se*. Actualment, si bé la majoria dels dialectes mantenen o prefereixen col·loquialment aquestes construccions amb *semblar* o *semblar-se*, el català central ha prioritzat la solució d'*assemblar-se*. El fet que Pompeu Fabra no incloguera en el seu *DGLC* la forma *semblar* com a sinònima d'*assemblar*, ha acabat discriminant una solució tradicional i encara ben viva en els parlars catalans.²⁶

5. CONCLUSIONS

La investigació que hem dut a terme ens ha permès posar de manifest que, ja des dels primers documents medievals, el verb *semblar* desenvolupa sentits que el fan confluïr amb el verb *parer* (i les seues variants formals: *aparer*, *paréixer*, *aparéixer*), fins i tot amb el matís semàntic d'inferència. Aquesta alternança de caràcter sinonímic es produeix fona-

25. Coromines en el seu *DECat* (VI, s. v. *parer*) indica que l'ús de *paréixer* era prou habitual en textos barcelonins populars del segle xix. Una cerca superficial al *CTILC* també posa de manifest que autors barcelonins d'aquest període encara podien triar aquesta opció verbal, per bé que ja amb preferència per *semblar*.

26. Aquesta absència continua existint en el *DIEC*, però no en el *DNV* de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, on *semblar* és la forma preferent (cf. Ramos, 2018).

mentalment en les construccions impersonals i en les atributives, però també en altres construccions sintàctiques més específiques relacionades així mateix amb el sentit modal. Les vacil·lacions, en canvi, no solen afectar les construccions intransitives que expressen similitud, en les quals se selecciona, en general, el verb *semblar(-se)* o les seues variants formals (*ressemblar, assemblar(-se)*).

L'anàlisi quantitativa que hem dut a terme ens ha permès confrontar de manera detallada els diferents usos sintàctics dels verbs estudiats. A més, ha il·lustrat que el verb *parer* predomina clarament en el conjunt del corpus textos del segle XIII al XVI que hem estudiat. El fet de completar l'anàlisi amb la inclusió de la variable geogràfica ha estat determinant per a fer veure que els textos de procedència septentrional en tot el període estudiat tenen un ús preferent o molt més abundant de *semblar*. Això ens ha dut a concloure que estaven davant d'un fenomen de geosinonímia: la zona del català septentrional (i també alguns textos del central) preferia *semblar*, i la resta, *parer*, amb el benentès que totes les zones mostren alternances.

El fet que aquest comportament es mantinga al llarg de tot el període estudiat permet corregir la hipòtesi que l'abundància del verb *semblar* en una bona part dels textos anteriors al segle XV era deguda a l'occitanització de la llengua escrita (cf. Antolí, 2017). Per tant, resulta més adequat parlar d'una tendència geosinonímica que no d'una occitanització.

A més a més, la contigüïtat geogràfica entre català septentrional i el català central degué facilitar en els segles posteriors la progressió en l'avanç d'usos de *semblar* en detriment de *paréixer* en el català central. En canvi, la resta dels dialectes, més conservadors, mantenen la preferència medieval.

Aquest comportament s'adiu amb les tendències de les llengües romàniques, en les quals històricament també hi ha hagut vacil·lacions sinonímiques. Actualment, aquestes alternances són encara ben visibles en francès, occità i italià, si bé amb un paper destacat per als cognats de *semblar*. Per la seua banda, el portugués (i el galleg), el castellà, el sard i el romanés han acabat prioritzant els cognats de *paréixer*.

BIBLIOGRAFIA

- ALIBÈRT, Loïs (1976²): *Gramatica occitana: segon los parlars lengadocians*. Montpel·lièr: Centre d'Estudis Occitans.
- ANTOLÍ, Jordi (2012): «Canvi semàntic i gramaticalització en el sorgiment de marcadors evidencials. Evolució semàntica de *PARERE* i derivats en el llatí tardà i en el català antic (s. III-XVI)», *eHumanista/IVITRA*, vol. 2. Santa Barbara: University of California, p. 41-84.
- ANTOLÍ, Jordi (2017): «El verb *semblar* en català antic», *Caplletra*, vol. 62. València: IIFV /Barcelona: PAM, p. 37-63.
- CICA = TORRUELLA, Joan / PÉREZ-SALDANYA, Manuel / MARTINES, Josep (ed.): *Corpus Informatitzat del Català Antic*. En línia: <<http://cica.cat>>.

- CORBERA, Jaume (ed.) (2003): *Arxiu audiovisual dels dialectes catalans de les Illes Balears. Antologia*. Palma: Càtedra CAMV / UIB / Consell de les Illes Balears / Estudi General Lul·lià / Consell Insular d'Eivissa i Formentera. (CD Rom)
- CORDE = REAL ACADEMIA ESPANYOLA: *Corpus Diacrònic del Espanyol (CORDE)*. En línia: <<http://corpus.rae.es/cordenet.html>>.
- COROMINES, Joan (1991): *El parlar de la Vall d'Aran. Gramàtica, diccionari i estudis lexicals sobre el gascó*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes.
- CTILC = RAFEL, Joaquim (ed.): *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana (CTILC)*. Barcelona: IEC. En línia: <<http://ctlc.iec.cat/>>.
- DAlg = *Diccionari de Algerès*. En línia: <<http://www.alguer.net/>>.
- DCECH = COROMINAS, Joan / PASCUAL, José A. (1980-1991): *Diccionario Critico Etimológico Castellano e Hispánico*. Madrid: Gredos.
- DCVB = ALCOVER, Antoni M. / MOLL, Francesc de B. (1930-1962): *Diccionari Català-Valencià-Balear*. Palma de Mallorca: Moll.
- DECat = COROMINES, Joan (1980-2001): *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, vol. VI-VII. Barcelona: Curial edicions catalanes; La Caixa.
- DELP = MACHADO, José Pedro (1987⁴): *Dicionário Etimológico da língua portuguesa*, vol. IV. Lisboa: Livros Horizonte.
- DEVOTO, Giacomo / OLI, Gian Carlo (2008): *Il Devoto-Oli: Vocabolario della lingua Italiana*. A cura di Luca SERIANNI e Maurizio TRIFONE. Firenze: Le Monnier.
- DEX = ACADEMIA ROMÂNĂ. INSTITUTUL DE LINGVICĂ IOURGU IORDAN-AL. ROSETTI (2009²): *DEX - Dictionarul explicativ al limbii române*. Bucarest: Univers Enciclopedic God.
- DIEC = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (IEC): *Diccionari de la Llengua Catalana*. En línia: <<https://dlc.iec.cat/>>.
- DNV = ACADEMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (AVL): *Diccionari Normatiu Valencià*. En línia: <<http://www.avl.gva.es/lexicval/>>.
- DLE = REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Diccionario de la Lengua Española*. En línia: <<http://dle.rae.es/?w=diccionario>>.
- DRAG = REAL ACADEMIA GALEGA: *Diccionario da Real Academia Galega*. En línia: <<https://academia.gal/diccionario>>.
- DRAS = REGIONE AUTÓNOMA DE SARDIGNA: *Ditzionàriu in línia de sa limba e de sa cultura sarda*. Basat en PUDDU, Mario: *Ditzionàriu de sa limba e de sa cultura sarda*. En línia: <<http://ditzionariu.sardegnaicultura.it/>>.
- FABRA, Pompeu (2007 [1932]): *Diccionari General de la Llengua Catalana*. MIR, Jordi / SOLÀ, Joan (ed.): *Pompeu Fabra. Obres completes*, vol. 5. Barcelona: Proa / Edicions 62 / València: Edicions 3i4 / Palma: Editorial Moll. [Edició facsímil].
- GDLI = BATTAGLIA, Salvatore (1970-2002): *Grande dizionario della lingua italiana*, vol. XII-XIII. Torino: Unione Tipografico-Editrice Torinese.
- HAUF, Albert (ed.) (2012): *El Llibre dels feits. Aproximació crítica*. València: AVL.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (IEC) (2016): *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: IEC.
- JONES, Michael Allan (1993): *Sardinian Syntax*. London / New York: Routledge.
- LAMUELA, Xavier (2006): *El romanès. Estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la del romanès*. Amb la col·laboració de Virgil Ani. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

- LO CONGRÈS: *Diccionari occitan*. En línia: <<https://www.locongres.org/>>.
- PORTO EDITORA (2012): *Diccionário da Língua Portuguesa*. Porto: Porto Editora.
- RAMOS, Joan-Rafael (2013): «Distribució sintàctica de *parer*, *aparer* i *apparer* en català antic (segles XIII-XVII)», *eHumanista/IVITRA*, vol. 4. Santa Barbara: University of California, p. 349-369.
- RAMOS, Joan-Rafael (2018): «Els verbs *semblar(-se)*, *ressemblar* i *assemblar(-se)* en els *diccionaris normatius*», *Scripta*, vol. 11, p. 108-125.
- REY, Alain (ed.) (1992): *Dictionnaire historique de la langue française*, vol. II. Paris: Le Robert.
- ROBERT, Paul (1977): *Dictionnaire alfabétique et analogiques de la langue française*. Paris: Le Robert.
- SANNA, Josep (1988): *Diccionari del català de l'Alguer*. L'Alguer: Fundació del II Congrés de la Llengua Catalana.
- SOLER, Abel (2017): «Enyego d'Àvalos, autor del Curial e Güelfa?», *Estudis Romànics*, vol. 39. Barcelona: IEC, p. 137-165.
- VENY, Joan (2017): «Curial e Güelfa i el valencià. A propòsit d'un Informe de Lola Badia i Jaume Torró». En línia: <https://www.iec.cat/Comunicacio_IEC/Veny_Curial_i_el_valencia.pdf>.
- VENY, Joan / MASSANELL, Mar (2015): *Dialectologia catalana. Aproximació pràctica als parlars catalans*. Barcelona: Edicions Universitat de Barcelona.
- VERDAGUER, Pere (2002): *Diccionari del rossellonès*. Barcelona: Edicions 62.
- VLI = Treccani (2005): *Il vocabolario della Lingua Italiana*. Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana fondata de Giovanni Treccani.

RESUM

Aquest article té com a objectiu estudiar la confluència sinonímica i sintàctica dels derivats dels verbs llatins PARĒRE i SĪMĪLARE en català antic. Aquesta anàlisi comprén les variants formals: *parer*, *aparer*, *paréixer*, *aparéixer* i *semblar*, *ressemblar*, *assemblar*. L'estudi es basa en una anàlisi completa del corpus *CICA* (segles XIII-XVI). Es mostra la polisèmia dels verbs estudiats i es delimita quins són els significats que permeten la sinonímia i l'aparició en les mateixes construccions sintàctiques. Aquestes dades se sotmeten a una anàlisi quantitativa que permet posar de manifest que són els derivats de PARĒRE els que predominen en les estructures impersonals i atributives, i el derivats de SĪMĪLARE els que s'imposen en les intransitives. Encara que algun autor ha suggerit una influència de l'occità per explicar la vitalitat del verb *semblar* en els primers segles, el nostre treball mostra que és més adequat parlar de diferències geosinonímiques.

MOTS CLAU: Variació lingüística, sintaxi diacrònica, sinonímia, llengües romàniques.

ABSTRACT

The Romance derivatives of PARÈRE and SĪMĪLARE in Old Catalan:
convergence through synonymy and syntax

This paper studies the convergence of the Romance derivatives of PARÈRE ('appear, seem') and SĪMĪLARE ('look like, seem') in Old Catalan, induced by syntactic factors and synonymy. This analysis covers formal variants like *parer*, *aparer*, *paréixer*, *aparéixer* and *semblar*, *ressemblar*, *assembler*. The investigation is based on a full analysis of the linguistic corpus *CICA* (13th to 16th centuries). We show the polysemy of the verbs studied and delimit the meanings that allow synonymy and the appearance of these verbs in the same syntactic constructions. These data are subjected to a quantitative analysis that enables us to show that it is the derivatives of PARÈRE that are preferred in impersonal and attributive structures, while the derivatives of SĪMĪLARE usually appear in the intransitive constructions. Although an Occitan influence has been suggested to account for the vitality of *semblar* in the early centuries, we propose that it is more appropriate to talk of geosynonymy.

KEY WORDS: linguistic variation, diachronic syntax, synonymy, Romance languages.